

ادبیات تطبیقی

مکاتب، رویکردها و نمونه‌های تطبیقی از ادبیات ملل

تألیف

یوسف بکار، خلیل شیخ

ترجمه

هومن ناظمیان

عضو هیأت علمی دانشگاه خوارزمی

عبدالله حسینی

عضو هیأت علمی دانشگاه خوارزمی

دانشگاه خوارزمی

تهران ۱۴۰۱

سرشناسه	: بکار، یوسف Bakkar, Yusuf Husayn
عنوان قراردادی	: الادب المقارن . فارسی
عنوان و نام پدیدآور	: ادبیات تطبیقی؛ مکاتب، رویکردها و نمونه‌های تطبیقی از ادبیات ملل / تألیف یوسف بکار، خلیل شیخ؛ ترجمه هومن ناظمیان، عبدالله حسینی.
مشخصات نشر	: تهران: دانشگاه خوارزمی، ۱۴۰۱.
مشخصات ظاهری	: ۳۲۸ ص.
شابک	: ۱۵۰۰۰۰ ریال ۶۲-۰۸۵۸۷-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
موضوع	: ادبیات تطبیقی Comparative literature
	: ادبیات عربی Arabic literature
شناسه افزوده	: الشیخ، خلیل
شناسه افزوده	: ناظمیان، هومن، ۱۳۵۷ -، مترجم
شناسه افزوده	: حسینی، سید عبدالله، ۱۳۶۰ -، مترجم
رده بندی کنگره	: PNA۶۵
رده بندی دیوبی	: ۸۰۹
شماره کتابشناسی ملی	: ۸۸۷۱۰۶۹
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: فیا

دانشگاه خوارزمی

عنوان کتاب	: ادبیات تطبیقی / مکاتب، رویکردها و نمونه‌های تطبیقی از ادبیات ملل
نویسنده	: یوسف بکار، خلیل شیخ
مترجم	: هومن ناظمیان، عبدالله حسینی
ناشر	: دانشگاه خوارزمی
چاپ و صحافی	: دانشگاه خوارزمی
صفحه آرا	: صدیقه عرب
طراح جلد	: فاطمه منظور
نوبت و سال چاپ	: اول، ۱۴۰۱
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۸۵۸۷-۶۲-۰
شمار	: ۵۰۰ نسخه
قیمت	: ۱۵۰۰۰۰ ریال

آدرس: تهران، خ شهید مفتاح، شماره ۴۳، کدپستی ۱۴۹۱۱-۱۵۷۱۹   تلفن مرکز پخش: ۸۸۳۱۱۸۶۶

pub@khu.ac.ir

www.khu.ac.ir

مقدمه مترجمان

ادبیات تطبیقی شاخه‌ای نسبتاً جوان از مطالعات ادبی است که در دهه سوم قرن نوزدهم میلادی متولد شد و هنوز عمر آن به دو‌یست سال نرسیده است. اما همانند سایر حوزه‌های مطالعات ادبی در همین مدت شاهد تحولات گسترده‌ای بوده است. شایان ذکر است از پایه‌گذاری ادبیات تطبیقی در ایران حدود هشت دهه می‌گذرد که البته در این دوران فراز و فرودهای بسیاری داشته و در چند دهه اخیر به طور جدی مورد توجه قرار گرفته است.

در جهان امروز که گستره علوم به سمت مطالعات و پژوهش‌های بین رشته‌ای حرکت می‌کند، ادبیات تطبیقی بیش از پیش مورد توجه محققان و علاقمندان به ادبیات قرار گرفته است. در این میان، پیوندهای تنگاتنگ و تاریخی میان زبان و ادبیات فارسی و زبان و ادبیات عربی سبب شده مطالعات تطبیقی میان ادبیات فارسی و عربی نیز از جایگاه ویژه‌ای در کشور ما برخوردار باشد. در یکصد سال گذشته، صاحب‌نظران بنامی در این عرصه ظهور کرده‌اند و آثار ارزشمندی در این حوزه در جهان عرب تألیف یا ترجمه کرده‌اند. ولی متأسفانه در قیاس با زبان انگلیسی، تعداد آثاری که از زبان عربی به فارسی ترجمه شده چندان زیاد نیست.

در ترجمه متن عربی این کتاب، مترجمان کوشیده‌اند از هر کجی از شیوه‌های ترجمه آزاد، اصلاحی و تحت‌اللفظی استفاده کنند. بدین ترتیب ناچار شدیم برای ترجمه برخی عبارات، تغییراتی در ساختار زبان مقصد ایجاد کنیم تا بتوانیم ساختار قابل قبولی ارائه نماییم. همچنین در ترجمه برخی جملات مجبور شدیم پیام اصلی متن را انتقال دهیم اما ناگزیر شدیم برخی جملات مرسوم را در ترجمه استفاده کنیم که منجر به تحریف برخی اصطلاحات شد.

این کتاب که ترجمه آن به محققان و علاقمندان به مباحث ادبیات تطبیقی پیشکش می‌شود یکی از جدیدترین آثاری است که به زبان عربی در حوزه ادبیات تطبیقی تألیف شده است. یوسف حسین نایف بکار ناقد و ادیب برجسته اردنی از چهره‌های برجسته زبان و ادبیات عربی در دوران معاصر است که علاوه بر تسلط بر ادبیات عربی، در عرصه ادبیات تطبیقی و ادبیات فارسی و به ویژه خیام مسلط است و آثار متعدد و ارزشمندی در حوزه

خیام‌شناسی دارد. او دارای تألیفات بسیاری در حوزه زبان و ادبیات فارسی، ادبیات عربی و ادبیات تطبیقی است از جمله آثار متعددی در حوزه ترجمه و بررسی رباعیات خیام.^۱ از ویژگی‌های خوب این کتاب این است که مؤلفان آن کوشیده‌اند به صورت گام به گام و در طی ۹ فصل مخاطبان را با مفاهیم کلیدی ادبیات تطبیقی و مهم‌ترین مکتب‌ها و جریان‌های آن آشنا کنند و سپس به صورت مصداقی به بررسی و مطالعه تطبیقی بین ادبیات عربی و ادبیات سایر ملل پردازند. تمرکز مؤلفان بر ادبیات جدید عربی در دو قرن گذشته از جمله امتیازات این کتاب است. همچنین نویسندگان کوشیده‌اند با نگاهی انتقادی به مباحث بسیار مهمی مانند شرق‌شناسی و سفرنامه‌نویسی پردازند و جنبه‌های استعماری ادبیات تطبیقی غرب نسبت به مشرق زمین را آشکار سازند.

ترجمه این اثر تقدیم می‌شود به همه اساتید پیشکسوت زبان و ادبیات عربی در ایران از جمله جناب آقای دکتر حامد صدیقی، دکتر محمدعلی آذرشب، دکتر محمد فاضلی و زنده یاد دکتر فیروز حریری.^۲

مترجمان

۱. ر.ک: نادری، اسماعیل، *الادیب الاردنی یوسف حسین بکار و دوره فی ارساء الواصر التعاون الادبی المشرع بین العربیة و الفارسیة*، اضافات نقدیه، السنه ۴، العدد ۱۳، ربيع ۱۳۹۳.
 ۲. شایان ذکر است، مترجمان در تابستان سال ۱۳۹۷ ترجمه این اثر را آغاز کردند ولی به دلیل مشغله‌های کاری تکمیل آن را در بهار ۱۴۰۰ پی گرفتند. در این هنگام بود که دریافتند این اثر یک بار در قالب پایان‌نامه کارشناسی ارشد در دانشگاه ولی عصر رفسنجان با راهنمایی آقای دکتر محمدجعفر اصفه‌ری توسط خادم ملیحه ضیاءالدینی دشتخاکی ترجمه شده و در تیر ماه ۱۳۹۷ از آن دفاع شده است.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول: تاریخچه شکل گیری ادبیات تطبیقی	۱۵
مقدمه	۱۵
اهداف	۱۵
بخش های این فصل	۱۶
مطالعات کمکی	۱۶
سؤالات خودآزمایی (۱)	۲۸
سؤالات خودآزمایی (۲)	۳۲
سؤالات خودآزمایی (۳)	۳۴
سؤالات خودآزمایی (۴)	۴۰
سؤالات خودآزمایی (۵)	۴۳
خلاصه	۴۳
منابع	۴۹
فصل دوم: چالش ها و مفاهیم تاریخی ادبیات تطبیقی	۵۱
مقدمه	۵۱
اهداف فصل	۵۱
بخش های این فصل	۵۲
مطالعات کمکی	۵۲
مفهوم جهانی بودن در نظر گوته	۵۲
سؤالات خودآزمایی (۱)	۵۴
مفاهیم مجموعه ای از اصطلاحات	۵۴
انزو اطلبی	۵۵
وابستگی	۵۷
سؤالات خودآزمایی (۲)	۶۳
سؤالات خودآزمایی (۳)	۶۹
خلاصه	۷۰
پاسخ تمرین ها	۷۱
منابع	۷۲
فصل سوم: اصطلاحات اساسی در ادبیات تطبیقی	۷۳
مقدمه	۷۳
اهداف	۷۳
مطالعات کمکی	۷۳
سؤالات خودآزمایی (۱)	۷۷
سؤالات خودآزمایی (۲)	۸۳
سؤالات خودآزمایی (۳)	۸۴

۸۶	سؤالات خودآزمایی (۴)
۸۷	سؤالات خودآزمایی (۵)
۸۸	خلاصه
۸۸	پاسخ‌های تمرین‌ها
۹۱	منابع
۹۳	فصل چهارم: مکتب‌های ادبیات تطبیقی
۹۳	اهداف
۹۳	مطالعات کمکی
۹۶	سؤالات خودآزمایی (۱)
۱۰۱	سؤالات خودآزمایی (۲)
۱۰۳	سؤالات خودآزمایی (۳)
۱۰۵	مراحل نخستین
۱۱۰	فهرست اصطلاحات
۱۱۱	منابع
۱۱۳	فصل پنجم: ارتباط ادبیات قدیم عربی با ادبیات سایر کشورها
۱۱۳	مقدمه
۱۱۳	اهداف
۱۱۴	بخش‌های این فصل
۱۱۴	مطالعات کمکی
۱۱۴	آنچه برای مطالعه این فصل به آن نیاز داری
۱۱۴	ارتباط ادبیات قدیم عربی با دو فرهنگ یونانی و ایرانی
۱۲۲	ارتباط ادبیات قدیم عربی با فرهنگ ایرانی
۱۳۵	خاستگاه شعرای تروبادور
۱۳۷	تأثیر تروبادور از موشحات
۱۴۲	سؤالات خودآزمایی
۱۵۵	سؤالات خودآزمایی (۴)
۱۷۱	سؤالات خودآزمایی (۵)
۱۷۲	خلاصه
۱۷۴	پاسخ‌های تمرین
۱۷۵	فهرست اصطلاحات
۱۷۷	منابع
۱۷۹	فصل ششم: روابط ادبیات عربی معاصر با ادبیات سایر کشورها
۱۷۹	مقدمه
۱۷۹	پیش درآمد
۱۷۹	اهداف
۱۸۰	بخش‌های این فصل
۱۸۰	مطالعات کمکی
۲۰۲	سؤالات خودآزمایی (۱)
۲۱۲	سؤالات خودآزمایی (۲)